

[Justitsministeren.]

og det ærede medlem pegede på, at hvis manden var forblevet her i landet, kunne problemet være blevet løst administrativt, medens man i Sverige må gå den vej at anlægge retssag. Det har det ærede medlem ret i, og det er klart, at vi i justitsministeriet skal være opmærksom på, om der er mulighed for at nå frem til lettelse for danske statsborgere på dette område. Også her må jeg sige, at jeg betvivler muligheden for at få svenskerne til at ændre deres lovgivning på dette område. Det er rigtigt, at domicil-princippet er det dominerende, men jeg tænker, at svenskerne vil fastholde den lovgivning, de har. Det er imidlertid lige så klart, at vi vil søge at opnå de lettelser, der måtte være mulige, og under kommende drøftelser vil spørgsmålet blive rejst fra dansk side.

Dernæst vil jeg gerne sige til det ærede medlem hr. Vagn Bro, at det er fuldstændig rigtigt, at disse forslag var udarbejdet, da den nuværende regering trådte til. Vi ønsker ikke at tage æren derfor. Jeg er taknemlig for, at det lå klart, og jeg hylder min forgænger for det arbejde, der i så henseende er udført.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagenes overgang til anden behandling
vedtoges uden afstemning.

Den sidste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om folketingets ombudsmand.

(Lovforslaget findes i tillæg A. sp. 151; fremsættelsen findes i tidenden sp. 188).

Lovforslaget sattes til forhandling.

Holger Eriksen: Det foreliggende lovforslag er i en tidligere samling enstemmigt vedtaget i folketinget ved tredje behandling. Forslaget var et led i forfatningsforliget, og jeg finder derfor ingen anledning til at gå nærmere ind på dets principielle indhold, selvom det er en kendsgerning, at der stadig i befolkningen er meget delte meninger

om forslaget hensigtsmæssighed. Derimod kan der måske være anledning til at se på visse detailspørgsmål, og jeg vil derfor finde det formålstjenligt, at man nedsætter et udvalg, således at man kan behandle lovforslaget dér.

Løvrigt henviser jeg til de udtalelser, mit partis ærede ordfører ved sagens tidligere behandling, den nuværende højtærede undervisningsminister Bomholt, fremsatte.

Himmelstrup: Det ærede medlem hr. Holger Eriksen har allerede sagt, at det foreliggende lovforslag i virkeligheden er en reprise fra den sidste rigsdagssamling. Vi ved allesammen, at det er en udløber af grundlovsforhandlingerne og af alle partier betragtet som en integrerende del af det såkaldte forfatningsforlig, idet det i den nugældende grundlovs § 55 hedder, at en institution som den, der her er tale om, skal søges skabt. Omstændighederne medførte, at det ikke lykkedes at få et forslag herom gennemført samtidig med den ny forfatning, hvilket formentlig havde været det rigtigste.

Det lovforslag, som var udarbejdet af forfatningskommissionen, og som blev fremsat i folketinget i marts—april måned, gennemgik under udvalgsbehandlingen en række ændringer, som jeg ikke fuldtud kan anse for at være forbedringer, idet nogle af de gennemførte ændringer, navnlig dem, der knytter sig til lovforslagets § 7, i virkeligheden var en svækkelse af den institution, det her var tanken at skabe. Omstændigheder af forskellig karakter nødvendiggjorde imidlertid, at sådanne ændringer måtte gennemføres, bl. a. var der et stærkt pres fra tjenestemandsoverorganisationernes side. Skønt forslaget også har mødt principiel modstand fra anden side, som det ærede medlem hr. Holger Eriksen nævnte, har dette ikke forhindre, at man fra alle sider betragter det som et led i forfatningsforliget, og det fandt udtryk i, at man i bekræftelsesrigsdagen i maj måned i år blev enig om at udskyde gennemførelsen af lovforslaget til dette efterår, idet man var enig om, at forslaget skulle gennemføres.

Den daværende højtærede statsminister udtalte sig om dette spørgsmål i landstinget under første behandling af forslag til Danmarks Riges grundlov, og med formandens

[Himmelstrup.]

tilladelse vil jeg gerne citere, hvad den daværende højtærede statsminister sagde:

„Dette lovforslag er et såre vigtigt led i reformen af vor forfatning. Når forslaget ikke bliver genfremsat i denne samling, skyldes det, at forslaget ikke i bekræftelsesrigsdagens korte samling vil kunne få den forsvarlige behandling, som det bør have. Dette betyder naturligvis ikke, at regeringen og partierne ikke er indstillet på at fremme forslaget. Tværtimod — vi har et varmt ønske om, at lovforslaget bliver vedtaget, og der er derfor enighed om, at lovforslaget om folketingets ombudsmand genfremsættes til efteråret.“

Det er altså det, der er sket.

Til trods for de ændringer, som er gennemført under forårets behandling af lovforslaget, hvorved der blev givet organisationerne betydelige indrømmelser, har det ikke vundet udelt tillid i tjenestemandskredse. Mig forekommer det, at den uvilje, som stadig findes imod lovforslaget i tjenestemandskredse, undertiden har givet sig nogle besynderlige udslag. Jeg tænker særlig på en artikel, som stod i tjenstemandsorganisationens blad „Samrådet“ for april måned 1953, hvori man endnu opretholdt den principielle modstand mod lovforslaget. Agitationen er fortsat, og så sent som den 26. oktober i år — for et par dage siden — var der en kronik i „Politiken“, som faktisk er et forsøg på at bringe forslaget i miskredit. Jeg finder ikke anledning til at komme ind på enkeltheder i den kritik, der er rejst imod forslaget. Jeg betragter det som givet, at lovforslaget skal gennemføres, og jeg er enig med det ærede medlem hr. Holger Eriksen i, at det er rigtigst, at det bliver behandlet i et udvalg, hvor en række enkeltheder igen kan blive gennemdrøftet.

Rasting: Heller ikke jeg har på nærværende tidspunkt af dette lovforslags behandling væsentlige tilføjelser at gøre til de udtalelser, som jeg på mit partis vegne havde lejlighed til at fremsætte ved det oprindelige lovforslags første behandling her i tinget.

I den skikkelse, hvori lovforslaget nu foreligger, har det været genstand for en meget indgående udvalgsbehandling, hvorefter der, som det blev nævnt før af de ærede medlemmer hr. Holger Eriksen og hr.

Himmelstrup, blev givet visse indrømmelser til den kritik, som er rejst fra tjenstemands side.

Jeg synes, at lovforslaget i den skikkelse, det foreligger i nu, er væsentligt forbedret i forhold til, hvad vi oprindeligt så. Der er bl. a. givet adgang for enhver, mod hvem der rejses klage fra ombudsmanden, til at blive bekendt med klagen og til at tage til genmæle mod den. Det mener jeg er en meget stor indrømmelse til tjenestemandssynspunktet, og det vandt da også anerkendelse. Alligevel er der stadigvæk nogen utilfredshed og nogen betænkelighed ved dette instrument, som man nu vil skabe i offentlighedens interesse overfor administrationen. Jeg vil gerne have lov til i denne forbindelse at nævne den kronik i „Politiken“ for den 26. oktober i år, som også det ærede medlem hr. Himmelstrup strejfedde i sine bemærkninger. Denne kronik, som er affattet af direktøren for arbejds- og fabriktilsynet, Erik Dreyer, hedder „Omkring ombudsmanden“, og den indledes med en illustration, der viser en embedsmand i uniform, som kigger i paragrafposen og går embedsmændene efter i sømmene. Der nævnes i kronikken en række eksempler fra det praktiske liv, navnlig det område, forfatteren er kendt med, arbejds- og fabriktilsynet, en række eksempler på, skal vi sige ganske små lovovertrædelser som dette, at man på grund af påtrængende omstændigheder, nødvendigheden af øjeblikkelig eksport o. lign., måske må tilsidesætte forbud mod søndagsarbejde, overarbejde eller natarbejde, idet man fra de nu ansvarlige myndigheders side så at sige har set gennem fingre med sådanne småovertrædelser ud fra det gamle romerretlige princip om, at loven ikke bør tage sig af bagateller. Så kører man frem med, at nu bliver det hele forandret, for den ombudsmand, som kommer med lovgivningens regler i hånden, må have ganske anderledes indseende med det hele. Konklusionen af disse betragtninger fra direktør Erik Dreyers side er følgende — jeg beder om tilladelse til et ganske kort citat —:

„Frygter man slet ikke for at skabe en type af tjenestemænd, der er bogstavdyrkere, der har skyklapper på overfor livets krav — i stedet for en type tjenestemænd, der tør tage deres ansvar for at

[Rasting.]

administrere i lovens ånd til erhvervslivets tarv med det formål at få det hele til at glide på den fra et samfundssynspunkt mest formålstjenlige måde?

Er man slet ikke bange for netop at komme til at befordre den bureaukratiske, som det vel er tanken at ombudsmanden tværtimod skulle bidrage til at udrydde?"

Det er meget klare og gode betragtninger efter min mening, og det er en meget læseværdig artikel, men jeg vil svare dertil, at det forekommer mig, at de indrømmelser, som allerede er gjort til tjenestemandssynspunktet under lovforslagets hidtidige behandling, er af megen vægt. Fremdeles vil jeg fremhæve, at de krav, man stiller til ombudsmanden, er sådan, at han dog ikke skulle være ringere i sin menneskelige og juridiske indstilling end de chefer, der i øjeblikket findes i administrationen, når det gælder om at holde sig den romerretlige maksime efterrettelig, jeg nævnte før, at loven bør ikke tage sig af bagateller. Jeg skal erkende, at de synspunkter, som man her kommer ind på, måske ikke har været så stærkt fremme før, og jeg tror i det hele taget, at med den offentlige diskussion og den interesse, der har været om denne sag, vil det være formålstjenligt, at spørgsmålet drøftes i et udvalg. Jeg vil derfor stille mig på det standpunkt, som mit parti hidindtil har repræsenteret i denne sag, at vi tilsiger velvillig behandling og overvejelse, at vi ser fordelene ved lovforslagets gennemførelse, at vi ser det som et led i grundlovsforliget, og at vi gerne vil prøve eksperimentet, men at vi af hensyn til betænkelighederne mener, at forslaget endnu en gang bør drøftes grundigt i et udvalg.

Bertel Dahlgaard: Som det er nævnt, er det her foreliggende forslag en opfyldelse af den nye grundlovs § 55. Iøvrigt er forslaget fremsat praktisk talt i samme skikkelse som den, hvori det enstemmigt blev vedtaget i det gamle folketing, og jeg skal selvfølgelig ikke her gentage udtalelser fra behandlingen dengang — jeg kan i så henseende henviser til mine udtalelser i folketingstidenden 1952—53, sp. 2580 og sp. 4172. Jeg finder det selvfølgelig rimeligt, at for-

slaget underkastes en fornyet udvalgsbehandling, hvorunder enkeltheder kan drøftes.

Der har allerede her været nævnt en kronik i „Politiken“ af direktøren for arbejds- og fabriktilsynet Erik Dreyer om ombudsmandsproblemet, som jeg gerne vil gøre et par bemærkninger om. I denne kronik siges bl. a. som direktørens opfattelse, at praktisk talt hele befolkningen udenfor tjenestemandskredse utvivlsomt er tilhængere af en sådan lov om indførelse af ombudsmandsordningen, og det er sikkert rigtigt. Derfor er det forsåvidt også en selvfølge, at denne lovgivning bliver gennemført. Der siges imidlertid tillige i artiklen, at befolkningens sympati for forslaget har sin rod i en almindelig harme i befolkningen overfor administrationen.

Jeg tror, dette er helt forkert. Tværtimod består der efter mit skøn i den danske befolkning i almindelighed et godt og tillidsfuldt forhold mellem befolkningen og administrationen, og det er meget lykkeligt. Det kan dog ikke være andet, end at en udvikling, der har givet en uhyre magtforøgelse til administrationen, nødvendigvis må føre til et ønske i befolkningen om, at der også gives en øget sikkerhed for, at lovene administreres, ikke blot efter deres bogstav, men også i den ånd, hvori de er givet, det vil sige, at de administreres forstandigt, og en sådan yderligere sikkerhed er jo også ret beset i administrationens interesse, så sandt som mange af de klager, der fremkommer, beror på misforståelser. Derfor er det efter mit skøn også forkert, hvad direktør Dreyers kronik synes at gå ud fra, at praktisk talt hele tjenestemandstanden er imod denne lovgivning. Jeg ved nok, at modstanden mod ombudsmandsordningen er en sygdom, der særlig har bredt sig indenfor enkelte dele af den røde bygning, hvor udsynet til, hvad der rører sig udenfor de røde mure, synes mindre fremtrædende; men det er ikke karakteristisk for tjenestemandstanden i almindelighed, lige så lidt som visse organisationslederes oprindelig meget stærke ord om den påtænkte orden var det. Jeg har tidligere her i tinget sagt, at blandt de utallige henvendelser, jeg i tidens løb har modtaget med stærke ønsker om indførelse af ombudsmandssystemet, har et meget, meget stort

[Bertel Dahlgaard.]

antal været fra tjenestemænd, og når det er tilfældet, er det selvfølgelig, fordi ombudsmandsordningen på mange områder også vil være en beskyttelse for tjenestemændene. Det er en ting, som mange ikke lægger mærke til: at ombudsmandens betydning netop er dobbeltsidig. Den vender både ud mod befolkningen og ud mod tjenestemændene ved at skabe øget sikkerhed for, ikke blot rigtig afgørelse, men også rigtig afgørelse af klager, der foreligger fra befolkningen.

Direktøren har i denne kronik særlig nævnt 5 tilfælde, hvor man i fabrikdirektoratet handler efter konduite, selvom det i det enkelte tilfælde faktisk støder an mod lovens bogstav, og direktøren synes at mene, at ombudsmanden i fremtiden vil kunne blive en hindring derfor. På forhånd lyder det højest ejendommeligt, at ombudsmanden, hvis opgave det er at bidrage til at sikre forstandig handling, skulle gå hen og blive en hindring derfor, men skal man virkelig rent teoretisk drøfte det problem, der her er fremdraget, så stiller det sig vel sådan, at hvis et sådant spørgsmål virkelig skulle opstå, vil forholdet ikke være det, som forfatteren på et andet punkt i kronikken siger, at der ikke er andet for ombudsmanden at gøre end at begære disciplinærsag rejst eller en misbilligelse fremsat overfor den pågældende. Jeg forstår overhovedet ikke den bemærkning. Der er virkelig andet at gøre. Der er for det første det at gøre, at ombudsmanden ikke rejser påtale, og her synes jeg, det ærede medlem hr. Rasting fremsatte meget rigtige betragtninger: Man har vel lov til at forudsætte som en selvfølge, at ombudsmanden er en forstandig mand i samme grad som den pågældende tjenestemand og derfor lige så selvfølgelig ikke rejser påtale, når en tjenestemand har handlet forstandigt. Ja, man kan netop i et sådant tilfælde tænke sig en ting endnu. Hvis ombudsmanden kom til at stå overfor et sådant tilfælde og altså ikke på forstandig vis simpelthen vil afvise

problemet, der foreligger, så kunne man tænke sig, at ombudsmanden læste lovens § 11, hvor der står, at bliver ombudsmanden opmærksom på mangler ved gældende love eller administrative bestemmelser, skal han give folketinget og vedkommende ministerium meddelelse herom. Det kunne altså tænkes, at ombudsmanden i et sådant tilfælde tog anledning til at gøre folketinget opmærksom på, at loven på disse punkter egentlig burde indeholde en dispensationsbeføjelse.

Jeg skal endnu nævne, at det siges i denne kronik, at forfatningskommissionen ikke synes at være gået i dybden med behandlingen af de problemer, som ombudsmandssystemet rejser. Jeg tør sige, at der i hvert fald ikke står nogen betragtninger i denne kronik, som kommissionen ikke meget nøje har gennemdrøftet og vurderet, og jeg kan til betryggelse for det høje ting sige, at kommissionen har i den henseende haft så god sagkundskab til rådighed, som fabrikdirektøren vil kunne ønske sig; men kommissionen er altså i sine overvejelser nået til en anden konklusion end den, direktøren er nået til. Jeg nærer ikke mindste tvivl om, at vi vil komme til at opleve, at fabrikdirektoratet, når ombudsmandsordningen er gennemført, vil administrere akkurat lige så fornuftigt i fremtiden, som direktøren hidtil har administreret. Rent umiddelbart synes jeg egentlig, at direktør Dreyers kronik kun yderligere kan understrege, at folketinget trygt kan gennemføre dette lovforslag.

Må jeg dernæst rette et enkelt spørgsmål til den højtærede minister. Som ministeren sikkert erindrer, udtalte folketingsudvalget i sommer, at det forudsatte, at spørgsmålet om indseende med dommerfuldmægtigenes virksomhed ville blive gjort til genstand for nærmere overvejelse. Det tager sigte på det forhold, at klager over dommerfuldmægtige, når de er konstituerede som dommere, ikke af klageretten regnes for at henhøre under dens virksomhed, men efter dette lovforslags affattelse også vil være

[Bertel Dahlgaard.]

undraget ombudsmandens forretningsområde. Det vil altså sige, at konstituerede dommerfuldmægtige fremtidig hverken vil henhøre under ombudsmanden eller klageretten. Jeg går ud fra, at den højtærede minister vil tage dette spørgsmål op til overvejelse og eventuelt foranledige den fornødne ændring i lovgivningen vedrørende klageretten.

Der er endnu en ting, jeg vil henlede den højtærede ministers opmærksomhed på. Det underudvalg under forfatningskommissionen, der beskæftigede sig med ombudsmandsordningen, beskæftigede sig også med problemet offentlighed i administrationen. Det er almindeligt bekendt, at man i Sverige praktiserer et meget omfattende offentlighedsprincip i administrationen, altså en ret for den enkelte, almindelige borger og en ret for pressen til i meget stort omfang at forlange alle „handlingar“, som man kalder det i Sverige, alle dokumenter, som foreligger til belysning af en sag, udleveret fra administrationen. Dette blev i underudvalget nøje drøftet, men efter denne drøftelse måtte vi erkende, at vi ikke uden videre ved en grundlovsbestemmelse turde indføre et sådant almindeligt offentlighedsprincip i Danmark. Dermed er ikke sagt, at det pågældende udvalg mente, at hele dette spørgsmål måtte skydes til side; tværtimod var der, såvidt jeg erindrer, enighed i udvalget om, at det ville være ønskeligt, om dette spørgsmål blev gjort til genstand for en indgående undersøgelse, og underudvalget siger i sin betænkning til den samlede forfatningskommission, at en sådan undersøgelse også må kunne omfatte spørgsmålet om en revision af loven af 2. februar 1866 om erklærings meddelelse til ansøgere og klagere. Altså med andre ord, fra underudvalgets side fremførtes dette ønske om en undersøgelse af hele spørgsmålet om offentlighedsprincippet; jeg tror, det ville være meget ønskeligt, om en sådan undersøgelse fandt sted, og jeg vil gerne spørge den højtærede minister, om han ikke er af samme anskuelse.

Jeg skal endnu kun nævne, at det i underudvalgets betænkning blev anført, at man under en sådan undersøgelse også ønskede at inddrage spørgsmålet om en vis begrænset forpligtelse for administrationen

til at begrunde sine afgørelser. Med hensyn til dette sidste — der er ingen grund til at komme ind på en nærmere omtale deraf — er det klart for enhver, at en sådan begrundelse af administrationens afgørelser må have sin meget stærke begrænsning, ellers ville et sådant lovmæssigt krav jo kunne bebyrde visse administrationer i en sådan grad, at det blev helt urimeligt.

Jeg skal hermed anbefale forslaget til en hurtig behandling, og som jeg allerede har sagt, finder jeg det rigtigt, at vi endnu en gang i udvalget ser på enkeltheder.

Aksel Larsen: Kommunerne giver naturligvis tilslutning til lovforslaget om folketingets ombudsmand. Vi er af den opfattelse, at det er i høj grad påkrævet, at vi får en ombudsmand til at føre det nævnte tilsyn, og vi nærer ikke nogen som helst af de betænkeligheder, som er kommet til orde fra anden side; tværtimod forekommer det os, at man uden skade kunne udvide ombudsmandens embedsområde og beføjelser adskilligt ud over det, der er foreslået i lovforslaget. Vi anser det for yderst uheldigt, at man ifølge lovforslaget vil undtage hele dommerstanden fra ombudsmandens tilsynsområde. Vi kan ikke indse, at der er nogen grund til, at dommerne ikke skulle være under tilsyn. Jeg ved meget vel, at man ved hjælp af klageretten og ved hjælp af f. eks. landsretternes præsidenter fører et vist tilsyn med dommerne — det gælder dog nærmest de af dem afsagte domme, men der er store områder, hvor dommernes virksomhed efter vor opfattelse ikke er kontrolleret på behørig vis, og der tror vi at ombudsmanden burde træde til. Jeg henstiller til det udvalg, der måtte blive nedsat, at overveje dette spørgsmål endnu en gang, og hvis man fra de øvrige partiers side kommer til det resultat, at dommerne skal være undtaget fra ombudsmandens tilsynsområde, så vil vi se os nødsaget til at fremkomme med forslag om ændringer på dette punkt.

Det gælder også visse andre punkter, og jeg er nødt til at nævne det her ved første behandling, bl. a. af den grund, at nu kommer lovforslaget i udvalg, men der er vel desværre al mulig udsigt til, at vi ikke får nogen repræsentant i udvalget, til trods for at vi har været med til i forfatningskom-

[Aksel Larsen.]

missionen at lægge grundlaget for hele denne lovgivning.

Jeg tænker på § 7, stk. 3, hvori det siges, at hvis en klage fremmes mod en tjenestemand, kan han til enhver tid forlange, at sagen overgår til behandling efter de i tjenestemandslovens § 17 fastsatte bestemmelser. Som det er formuleret her, betyder det, at i det øjeblik, han forlanger noget sådant, er sagen taget bort fra ombudsmanden, han har ikke mere med den at gøre. Dette forekommer os fuldkommen urimeligt. Jeg mener ikke, at man kan nægte en tjenestemand ret til at forlange, at sagen går til behandling efter de i tjenestemandsloven § 17 fastsatte bestemmelser, for nu har vi engang disse bestemmelser, men jeg mener, man må udforme paragraffen sådan, at sagen ikke derved forsvinder fra ombudsmanden, men at han stadig har ret til at følge den og også ret til at tage aktiv del i dens behandling.

Må jeg i denne sammenhæng gøre opmærksom på noget, der forekommer mig at være en formel mangel og modsigelse i lovforslaget. Der står i § 6, at klagen skal være navngiven og skal indgives inden 3 måneder efter, at klageren er blevet bekendt med det forhold, klagen angår. Måske er der nogen, der synes, at 3 måneder er en rigelig lang frist. Mig synes denne frist at være for kort, for det er ikke givet, at de pågældende altid er blevet fuldtud klar over, at de har ret til at klage. I hvert fald strider denne paragraf direkte imod det, der står i den midlertidige § 14, hvori det fastslås, at klager angående forhold, der er opstået i tiden mellem den 5. juni 1953 og lovens ikrafttræden, dog kan indgives til ombudsmanden. Ja, men der vil jo kunne være mange tilfælde, som er mere end 3 måneder gamle, jævnfør § 6, og jeg henstiller, at man overvejer, hvordan man bringer overensstemmelse imellem disse to paragraffer.

Den kritik, der har været rettet mod ideen om en ombudsmand, giver jeg ikke så forfærdelig meget for. Jeg kan ikke have respekt for de tjenestemænd eller tjenestemandsgeselskaber, som vender sig imod ombudsmanden, fordi de ikke vil have denne kontrol, dette tilsyn. Vi trænger i Danmark i allerhøjeste grad til, at befolkningen får en tillidsmand, den kan henvende sig til,

og som samtidig har pligt til ud fra sit eget kendskab til sagerne at rejse påtale og gøre indsigelse eller lignende, når han skønner det nødvendigt. Vi trænger til det, og hvis tjenestemændene er indstillet på at optræde i overensstemmelse med landets love og ret og administrere dem med sund fornuft, vil ombudsmanden aldeles ikke kunne komme til at genere dem. Ja — man må undskylde mig, jeg siger det så skarpt — men hvis det virkelig er gennemtænkt med disse protester, kunne det næsten tyde på, at der er folk, der har en dårlig samvittighed.

Jeg får i hvert fald et sådant indtryk, når jeg læser den kritik fra direktør Dreyer, som har været nævnt flere gange i denne debat. Han fremdrager en række konkrete eksempler fra sit arbejdsområde og fastslår for hvert af disse konkrete eksempler, at han dér har handlet bevidst og direkte ulovligt. Jeg kan godt forstå, at en embedsmand, der omtrent til daglig bevidst handler imod lovene, ikke befinder sig så forfærdelig godt ved tanken om at få en ombudsmand, som kunne tænkes at gribe ind overfor hans ulovligheder. Det drejer sig ikke her om at administrere lovene med sund menneskefornuft, men det drejer sig om, hvorvidt lovene er vedtaget for at blive overholdt, eller hvorvidt embedsmændene kan tillade sig at optræde som lovgivere derigennem, at de afgør, om lovene skal holdes, eller de ikke skal holdes.

Som eksempel nævner han — det er noget, som sker tit ifølge direktør Dreyer — at direktoratet for arbejds- og fabriktilsynet ikke så sjældent bliver ringet op om lørdagen af en eller anden fabrikant, som vil have lov til at holde fabrikken i gang om søndagen og giver en eller anden begrundelse for det. Direktør Dreyer erkender, at det er aldeles ulovligt at give en sådan tilladelse, men han giver den ikke desto mindre, skønt han altså ved, det er ulovligt, og så siger han til sit forsvar: herregud, vi kan dog ikke standse landets eksport, fordi der er en lov, der er affattet sådan og sådan. Man må have mig undskyldt, men når lovene er affattet sådan og sådan, så er det meningen, at de skal overholdes, og det har i hvert fald ikke noget med sund fornuft at gøre, at direktør Dreyer, eller hvem det nu er, får en telefonopringning fra en arbejdsgiver og bare på basis af de mere eller mindre pålidelige op-

[Aksel Larsen.]

lysninger, der bliver givet i telefonen, siger: kør bare på, vi giver pokker i, hvad der står i loven. Det mindste, man måtte kunne forlange, var dog, at man undersøgte, om det nu virkelig også forholder sig, som der bliver sagt i telefonen, men selv da vil jeg mene, at det ikke kan tillades, at man sætter sig over folketinget og giver sig til at lovgive eller giver sig til at bryde loven.

Det samme gælder med hensyn til andre af de eksempler, han nævner, f. eks. hans tilfælde med bageriloven. Når vi har en bagerilov, der siger, at der ikke må arbejdes i bagerier på den og den tid af døgnet, så er det, for at den skal holdes, og det kan ikke være tilladeligt, at nogen embedsmand siger: vi ved godt, at det er ganske ulovligt at give dispensation, men vi giver dispensationen alligevel.

Jeg benytter lejligheden til at henstille til den pågældende højtærede minister at gennemlæse direktør Dreyers kronik og så gøre direktøren for arbejds- og fabriktilsynet opmærksom på, at han ikke er sat i sin høje stilling for at bryde lovene, men for at overholde lovene, rette sig efter dem. Får vi en ombudsmand, vil jeg i højeste grad håbe, at han netop vil skride ind i sådanne tilfælde, ikke udfra en eller anden syg bogstavtro, men fordi folketinget ikke vedtager love, for at embedsmændene skal bryde dem.

Direktør Dreyer fortæller, at enhver tjenestemand nødvendigvis må komme til at træffe afgørelser, der går imod lovene. Nej, det må enhver tjenestemand ikke, for tjenestemandenes opgave er at overholde lovene. Hvis lovene er upraktiske, hvis en tjenestemand skønner, at denne eller hin lov burde ændres på dette eller hint punkt, har han at gå til sin minister og forelægge sagen, og så må folketinget afgøre, om der skal indføres en anden lov, eller der eventuelt skal indføres dispensationsregler i loven. Vi kan ikke have det forhold, at embedsmændene giver sig til at administrere bevidst imod lovene.

Det forekommer mig, at argumenter som dem, direktør Dreyer er kommet med, i højeste grad viser, at vi trænger til at få en ombudsmand, samtidig med at de viser, at indtil ombudsmanden kan træde i virksomhed, bør ministrene på deres for-

skellige områder sikkert føre tilsyn med, om deres embedsmænd optræder i overensstemmelse med lovene eller tillader sig at sætte sig over lovgivningsmagten og over ministeriet.

Jeg skal med disse ord anbefale lovforslaget. Det bliver dog en forbeholden anbefaling, fordi lovforslaget efter vor opfattelse ikke er tilfredsstillende; men jeg håber under alle omstændigheder, at det bliver gennemført, og vi håber, at det, inden det forlader tinget, er blevet ændret således, at det er blevet mere tilfredsstillende, end det er, som det foreligger nu.

Hans Hansen (Rørby): Der blev i forfatningskommissionen ført indgående forhandlinger om grundlovens § 55, og den blev vistnok belyst fra alle sider. Der var også i forfatningskommissionen delte meninger om lovforslaget. Dette er ganske naturligt, når vi står overfor en sådan ny institution i vor forfatning og vi ikke ved, hvor omfattende den bliver. Det er ganske klart, at denne lov vil få en vis betydning også for dette tings medlemmer. Ikke fordi ombudsmanden bliver folketingets tillidsmand, men fordi det jo har været sådan, at de enkelte medlemmer udefra har fået henvendelser om sager, der ligger et eller andet sted, og så er vedkommende rigsdagsmand gået op i ministeriet og har prøvet på at lede dem op. Jeg for mit vedkommende er altid blevet overordentlig elskværdigt behandlet af embedsmændene ved sådanne lejligheder, men sådanne henvendelser vil sikkert i nogen måde falde væk, når man får en tillidsmand, som både folketingsmændene og alle mennesker kan henvende sig til med klager. Så bliver imidlertid det store spørgsmål, hvad der virker bedst, og det ved vi ikke i øjeblikket. Vi ved ikke, hvor omfattende den institution bliver, heller ikke, i hvor høj grad de beføjelser, der i forslaget er tillagt ombudsmanden, vil få nyttevirkning. Vi ved, at det er fuldkommen afhængigt af den mand, der får embedet. Det er for så vidt et eksperiment, der skal gennemføres, for jeg tror, det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard har ret i, at der i befolkningen er et ønske om overfor den omfattende administration at få en vis sikkerhed for, at der ikke hersker slendrian eller noget i den retning. Det skal ikke

[Hans Hansen (Rørby).]

være en insinuation, men jeg tror, at det er nødvendigt at gennemføre forslaget. Vi vil ikke fra vor side modsætte os eksperimentet, men håber, at formålet, som er godt nok i sig selv, kan opfyldes.

Justitsministeren (Hans Hækkerup): Jeg takker for den tilslutning — den var ganske vist forbeholden fra en enkelt side — som forslaget har fået.

Jeg må måske indledningsvis gøre en undskyldning for en trykfejl, idet der i bemærkningerne til lovforslaget hele tiden tales om rigsdagssamlingen 1953—54. Det vil imidlertid blive rettet i folketings-tidenden. Bureauet har gjort opmærksom på fejlen.

Der er ikke noget at sige til, at man ønsker at se på forslaget i et udvalg en gang endnu; det finder jeg rimeligt, når det drejer sig om et forslag, der indfører en sådan nyordning.

Det ærede medlem hr. Himmelstrup var utilfreds med bestemmelsen i § 7 og betegnede de ændringer, der var sket i paragraffen under udvalgsforhandlingen i det tidligere folketing, som en svækkelse gennemført under tjenestemandso rganisationernes pres. Det vil ikke undre det ærede medlem, at jeg er ganske enig med det ærede medlem hr. Rasting, når han betegner den nuværende udformning af § 7 som en væsentlig forbedring.

Flere af de ærede ordførere har beskæftiget sig med den kronik, der den 28. oktober blev offentliggjort i „Politiken“, skrevet af direktøren for arbejds- og fabriktilsynet. Jeg vil om dette spørgsmål blot gøre den bemærkning, uden at jeg på nogen måde ønsker at virke overlegen, at læsningen af kronikken gjorde det klart for mig, at det har overmåde betydning, at det høje ting udviser megen omhu ved valget af folketingets ombudsmand.

Til det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard vil jeg gerne sige, at jeg ikke er uenig med ham i den betragtning, at ombudsmanden i givne situationer kan være en beskyttelse for tjenestemændene, men det ærede medlem vil være enig med mig i, at det foreløbig vil blive svært at opnå en almindelig anerkendelse af dette synspunkt blandt tjenestemændene, hvis overvejende

flertal ser med megen betænkelighed på ordningens indførelse.

Det ærede medlem henledte opmærksomheden på, hvad der var optaget i den betænkning, der er afgivet af folketingets udvalg den 27. marts i år om dommerfuldmægtige, og jeg benytter anledningen til at sige, at dette spørgsmål meget hurtigt vil blive taget op til undersøgelse, således at en ordning i hvert fald kan være tilvejebragt, når ombudsmandsinstitutionen træder i kraft.

Det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard gjorde dernæst nogle bemærkninger om offentlighedsprincippet i almindelighed og rejste spørgsmål om en revision af loven af 1866. Det ærede medlem nævnte i den forbindelse ønskeligheden af, at administrationen begrunder sine afgørelser. Vi har i det folketingsudvalg, som dengang behandlede dette forslag, indgående drøftet dette problem. Jeg erkender, at det foreligger, og at det bør overvejes nøje, men jeg vil dog pege på, at i Sverige, hvor man har offentlighedsprincippet ført meget vidt ud, er resultatet simpelthen blevet, at administrationen hemmeligstempler papirerne og derved i virkeligheden i høj grad saboterer ordningen. Jeg tror, der er flere sider af sagen, som må tages under nøje overvejelse. Jeg er mere tilbøjelig til at tro, at det ærede medlem kan have ret i at understrege, at administrationen i højere grad, end tilfældet nu er, burde begrunde sine afgørelser.

Til det ærede medlem hr. Aksel Larsen vil jeg sige, at det ærede medlem meget vel ved, at når vi har holdt dommernes embedsførelse udenfor ombudsmandsordningen, begrundes det med dommernes uafhængige stilling. Jeg tror, at dette synspunkt havde så stærkt tilhold i udvalget og her i tinget, at det ærede medlem ikke kan gøre sig forhåbninger om en ændring på dette punkt.

Det ærede medlems bemærkninger vedrørende § 7 giver mig anledning til at sige, at jeg vedvarende må have den opfattelse, at det er ganske rimeligt, at tjenestemændene, når en klage rejses, kan begære sig behandlet efter bestemmelserne i tjenestemandslovens § 17. Derimod tror jeg nok, at det ærede medlems bemærkninger om § 6 sammenholdt med § 14 må give anledning

[Justitsministeren.]

til overvejelser. Jeg tror, det ærede medlem har ret i, at der her kan opstå en konflikt, som vi bliver nødt til at løse, formentlig ved en tilføjelse i lovforslagets § 6.

Endelig vil jeg sige til det ærede medlem hr. Hans Hansen (Rørby), at jeg ikke er sikker på, at ombudsmanden i første omgang kommer til at aflaste folketingsmedlemmerne i deres stadige gang til administrationen for at opnå det ene eller det andet. Jeg er ikke tilbøjelig til at tro, at det i første omgang bliver hans virksomhedsområde. Det er muligt, der på andre områder bliver tale om en aflastning. Jeg tror snarere, det bliver for administrationen.

Jeg vil slutte med at anbefale forslaget til vedtagelse. Vi har fastsat forslagets ikrafttræden til den 1. april 1954, fordi det høje ting må have tid til at udarbejde en instruks for ombudsmanden og også må have tid til at finde en ombudsmand. Man kan ikke nøkksom understrege den betydning, det har, at man til løsning af den opgave finder den rette mand.

Bertel Dahlgaard: For at undgå misforståelser vil jeg gerne sige, at jeg ikke er tilhænger af gennemførelse af offentlighedsprincippet i et omfang, som vi kender det fra Sverige. Jeg skal ikke her redegøre for, på hvilke punkter jeg mener betænkelighederne herved vil være ganske overordentlig store, så store, at der slet ikke kan være tale om det her i landet, men selve problemet foreligger, og jeg tror, vi er nødt til at arbejde os igennem det.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Holger Eriksen: Jeg tillader mig at foreslå, at lovforslaget henvises til et udvalg på 17 medlemmer.

Uden forhandling eller afstemning vedtoges dette forslag.

Formanden: Der er ikke mere at foretage i dette møde.

Folketingsmand Oluf Pedersen har meddelt mig, at han ønsker til finansministeren at stille følgende spørgsmål:

Finder finansministeren det rimeligt at kræve statsafgift af cigaretter, stjålet under transport med statsbanerne, når disse nægter at yde modtageren erstatning for afgiftsbeløbet?

Spørgsmålet vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommende spørgetid.

I skrivelse af dags dato anmoder statsministeren om, at der må blive foretaget valg af 8 medlemmer og 8 stedfortrædere til folketingets Grønlandsudvalg.

Folketingets næste møde afholdes torsdag den 29. oktober kl. 13 med følgende dagsorden:

1) *Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående:*

Forslag til lov om folketingets ombudsmand.

2) *Første behandling af:*

Forslag til lov om årpenge til medlemmer af det kongelige hus.

3) *Første behandling af:*

Forslag til kriminallov for Grønland.

4) *Første behandling af:*

Forslag til lov om gennemførelsen af dansk privatret i Grønland.

5) *Første behandling af:*

Forslag til lov for Grønland om ægteskabsindgåelse og opløsning.

6) *Første behandling af:*

Forslag til lov om tilføjelser til lov om rettens pleje i Grønland. (Ægteskabsager).

Mødet hævet kl. 15¹⁰.

13. møde.

Torsdag den 29. oktober kl. 13.

Formanden: Udvalget angående forslag til lov om forlængelse af og ændringer i lov om bortsalg af visse brugte personmotor-køretøjer har afgivet betænkning over nævnte lovforslag. Eksemplarer er omdelt.

Den første sag på dagsordenen var:

Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående forslag til lov om folketingets ombudsmand.

Valgt blev: *Holger Eriksen, Poul Hansen (Kalundborg), Hougaard, Aage Knudsen, Peter Kristensen, K. Axel Nielsen, Gustav Pedersen, Edel Saunte, Himmelstrup, Vagn Bro, Marius Buhl, Heick, Thisted Knudsen, Rasting, Karl Olsen, Thestrup og Bertel Dahlgaard.*

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om årpenge til medlemmer af det kongelige hus.

(Lovforslaget findes i tillæg A. sp. 125; fremsættelsen findes i tidenden sp. 177).

Lovforslaget sattes til forhandling.

Kolbjørn: Jeg skal på mit partis vegne anbefale lovforslaget, der må ses som en konsekvens af den nye grundlov og de gennemførte ændringer i tronfølgeloven.

Helga Pedersen: Fremsættelsen af dette lovforslag er i overensstemmelse med de anskuelser, mit partis ordfører gav udtryk for under behandlingen af tronfølgeloven, og mit parti kan derfor tilslutte sig lovforslaget.

Ole Bjørn Kraft: Også mit parti tiltræder betimeligheden af at gennemføre dette lovforslag.

Steen: Idet jeg henholder mig til den redegørelse, der findes i den højtærede statsministers fremsættelsestale og i de lovforslaget ledsagende bemærkninger, kan jeg tilsige det radikale venstres støtte til lovforslagets gennemførelse.

Aksel Larsen: Jeg skal på min gruppes vegne anbefale lovforslaget til forkastelse. Lovforslaget er meget kortfattet og meget søgt begrundet i indledningen til bemærkningerne, hvori der siges følgende, som jeg beder den højtærede formand om tilladelse til at citere:

„Ved lov nr. 429 af 4. juni 1947 blev der bevilget en årpenge til prins Knud som tronfølger. Da denne årpenge er bortfaldet ved ikrafttrædelsen af Danmarks Riges Grundlov af 5. juni 1953 og tronfølgeloven af 27. marts 1953, foreslås det, at der tillægges Hans Kongelige Højhed Arveprins Knud en årpenge af samme størrelse som fastsat ved loven af 1947.“

Ved loven af 1947 bevilgede man en årpenge til prins Knud som tronfølger med den motivering, at det at være tronfølger var et offentligt hverv, som medførte ekstraordinære udgifter; derfor var det nødvendigt at forhøje prinsens årpenge. Nu kommer man her og siger, at eftersom prins Knud ikke mere er tronfølger, bør han fortsat have den samme årpenge, som han fik som tronfølger. Det forekommer mig at være en mærkelig mangel på logik, retfærdighedssans og sømmelighedsfølelse, der dikterer fremsættelsen af et lovforslag med en sådan begrundelse. Man kunne diskutere lovforslaget sagligt, hvis det ikke var et lovforslag om fortsat at udbetale prins Knud en årpenge af samme størrelse som den, der blev ydet ham som tronfølger; der kunne anføres visse argumenter for, at tronfølgeren måtte have en højere årpenge, og nu, da prinsen ikke mere var tronfølger, var det ikke længere nødvendigt at yde ham så stor en årpenge. Men det er umuligt at diskutere noget sådant, når man overhovedet ikke tænker sig den mulighed at vende tilbage til den ordning vedrørende årpenge til prins Knud, som bestod, før han blev tronfølger, men simpelthen hævder, at nu skal han, hvis jeg må udtrykke mig sådan, til sine dages ende og endnu